

БОГОСЛОВЉЕ

СВЕТЕ ТАЈНЕ ЈЕЛЕОСВЕЋЕЊА У РИМОКАТОЛИЧКОЈ ЦРКВИ

Ненад Д. Мијалковић*
Српска православна
богословија Св. Кирила
и Методија,
Ниш

Апстракт: У овом раду изложићемо преглед литургијско-богословској поимања Свете тајне јелеосвећења кроз историју. Објашњење у вези са Светом тајном прашиће одговарајућа сведочанства из Светог Писма, као и дела појединих ранохришћанских Отаца Цркве. Пошом, биће консултовани релевантни богословски, светоотајински аспекти из средњег века, доба схоластике, Тридентског сабора, те, најошљешку, Другог ватиканског сабора, при чему неће бити пренебрегнућа ни теолошка промишљања појединих истакнутих римокатоличких и православних богослова о Светој тајни јелеосвећења. Овим радом ставићемо акценат на разматрање литургијско-богословског смисла Свете тајне у складу са њеним еклисиолошким, христолошким, пневматолошким и есхатолошким искуством у живој Цркви.

Кључне речи: Света тајна, Јелеосвећење, Римокатоличка црква, помазање, уље, болесник, покајање, Евхаристија.

1. Увод

Занимљиво је да када помислимо на Свете тајне, примећујемо да оне у себи не садрже само један моменат, свештенодејство, него три, и то: а) откривање воље Божије у форми сагласности Цркве са вршењем свештенодејства, б) сáмо свештенодејство, и в) сведочанство Цркве о ономе што је у њој извршено. Запажамо да су и први и трећи моменат усмерени ка свештенодејству, јер се у њима догађа

* mijalkovicnenad@gmail.com .

оно што се врши у Светој тајни, задобијање дарова Духа Светога. У литургијском животу Цркве имамо ограничен број чинова који би у себи могли да садрже сва три искуствена момента. Па, ако не садрже сви чинови ове елементе, поставља нам се сасвим логичко питање, да ли их можемо третирати као Свете тајне!?

Можемо ли да тврдимо да се Света тајна увек изврши, односно да се дарови Духа Светога дарују свагда и свакоме, када знамо да је извршена свештенорадња од стране опуномоћеног лица!? Размишљања смо, да Православна Црква не познаје такву врсту учења да свештенорадња мора да буде извршена, и у којој су загарантовани Дарови Духа Светога. Света тајна може да буде неизвршена без обзира на то што је обављен обред, односно, видљива форма може да буде без стварног видљивог садржаја. Рецимо, деси се да болесник који болује од тешке болести умре и поред тога што је обављена Света тајна јелеосвећења. У том случају да ли је Света тајна, Тајна!?

2. Света тајна јелеосвећења

Света тајна јелеосвећења је дело Цркве, молитвом се освећује уље и помазује болесник за исцељење и живот вечни. Ова Света тајна је окарактерисана својом садржином, зато има устаљени назив „болесничко помазање“ на Западу. Карл Ранер дефинише овај Сакрамент или Свету тајну као:

„Молитву вјере с помазањем болесника, чија је болест на хитан начин спасењска и милосна ситуација и зато позива у ријеч Цркве која отјеловљује и одјелотворује милост, у којој скривена милост Цркве и (свакако боље: у) ситуацији болести њезиног члана (бар као понуђена) бива дохватљиво обећана и дјелује спасоносно, је само човјек вјерујући и након опраштања тражећи прихватити.“¹

Болесничко помазање налази своје библијско утемељење у Христовом односу према болеснима. То утемељење пројављује се у Христовој заповести ученицима да опомињу, позивају на покајање, да кроте демоне и лече, при чему болесне треба помазивати уљем. У прилог томе говори и Јаковљева посланица: „Болује ли ко међу вама? Нека дозове презвитере црквене, и нека се моле над њим, помазавши

¹ Franz Court, *Sakramenti, Priručnik za teološki studij i praksu*, Đakovo, 1997, 406.

га уљем у име Господње. И молитва вјере ће спасити болесника, и подигнуће га Господ; и ако је гријехе учинио, опростиће му се“ (Јак. 5, 14–15). Наведени су елементи свете радње: молитва и помазање. Међутим, овим се пропушта још једна битна радња, а то је опроштење греха. У наведеном тексту, из Јаковљеве посланице, видимо да су старешине те које се моле за болесника, оне су посредници између Бога и људи. Уједно га помазују према узору ученика (Мк. 6, 13) уљем, тада општим и уобичајеним средством лечења. Они то чине у име Господње, испуњавају своју службу на болеснику не из властите моћи, него из снаге Божије, кога и призивају. „Господ ће га подићи“, под тим се мисли на целокупно човеково телесно-душевно оздрављење.

Најстарији текстови који упућују на болесничко помазање су посвећујуће молитве уља. Оне потичу са почетка 3. века. По *Ијолишу Римском* се каже:

„Ако неко принесе (донесе) уље, нека он (Епископ) благодари на исти начин као за приношење хлеба и вина; нека не каже истим речима, него у истом смислу, говорећи: Као што си, Боже, освећујући ово уље Ти даровао светост (освећење) онима који су били (њиме) помазани и који су га примили, којим си (уљем) Ти помазао царева, свештенике и пророке, тако нека оно даје оснажење (укрепљење) онима који га окушају и светост (освећење) онима који га употребљавају.“²

У овом тексту запажамо да верници римске заједнице доносе уље на евхаристијско сабрање у Цркву. Након завршетка канона Евхаристије, Епископ са презвитерима над уљем изговара благослов. Најстарији је нелитургијски текст који сведочи о овоме писмо папе Инокентија I (402–417) Епископу Деценију из Губија, из 416. године. Они који могу да буду помазани светим уљем, посвећеним од епископа, су не само свештеници, него и сви хришћани који су у невољи, и који су спремни за помазање. Примаоци су сви болесници који не подлежу екскомуникацији.³ Имамо две врсте помазања, једно које обављају

² *Ајосћолско предање Светој Ијолиши Римској* (V), у Атанасије Јевтић, *Дела ајосћолских ученика*, Врњци – Требиње, 2005, 386–387.

³ „Болесничко помазање (погл. 8 § 11); ... Нема сумње то треба прихватити и разумјети о болесним вјерницима, који могу бити помазани светим уљем кризме, посвећеним од бискупа, а помазивати смију не само свећеници него и сви кршћани у властитој нужди или у нужди својих. Уосталом, чини нам се сувишним овај додатак, да се за бискупа ставља у питање оно што је без сумње допуштено презбитерима. То је наиме презбитерима допуштено стога што бискупи спријечени другим пословима, не могу ићи свим болесницима. Уосталом, ако који бискуп може,

верници и друго које обављају епископи и свештеници. Прво је предвиђено за лакше, друго за теже случајеве болести. За време Каролиншке реформе посебна се пажња посвећује сакраменту болесничког помазања. Болесничко помазање се повезује са болесничким покајањем, тј. са јавним црквеним покајањем, прилагођеним болесницима.⁴ Могли бисмо рећи да је од раног средњег века болесничко помазање везано за покору – покајање и Евхаристију. Тома Аквински га тумачи као припрему за вечност.⁵ Тридентски сабор у овом сакраменту види брисање преосталих казни за грехе, затим јачање душе, вере, да болесник боље поднесе болест; болесник је под одређеним околностима и телесно оздрављење. Установљење сакраamenta, Тридентски сабор поставља овако: он је наговештен са Исусом Христом (Мк. 6, 13), а са Јаковом препоручен и предат верницима (Јак. 5, 14–15). Односи се на болеснике, првенствено оне који су на самрти. Његов је прави делатељ свештеник.⁶ Други ватикански сабор обнавља нека претходна изношења о овом сакраменту. Закључује Други ватикански сабор да се само име болесничко помазање сматра за примеренијим, јер тренутак његовог вршења је онда када се неки хришћанин због болести или старости налази на самртној постељи.⁷

„Светим помазањем болесника и молитвом свећеника цијела Црква препоручује болесне трпећем и прослављеном Господину, да им олакша боли и да их спаси (усп. Јак 5, 14–16), дапаче их потиче да се слободно сједињују с Кристовом муком и смрћу.“⁸

Болесничко помазање требало би одредити као симболичку радњу праћену молитвом, којом заједница подиже болесника у ње-

или ако некога сматра достојним да га посјети, нема двојбе да онај који посвећује кризму, може (болесника) благословити и помазати га кризмом. То се пак не може учинити покорницима, јер је врста сакраamenta. Како би се наине могла подијелити једна врста (сакраamenta) онима, којима се ускраћују остали сакраменти“ , Inocencije I, pismo „Si instituta ecclesiastica“, biskupu Deceniju iz Gubbija, 416. godine, у: Heinrich Denzinger – Peter Hünermann, *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređу* (= DH), Đakovo, 2002, 56.

⁴ Уп. Hubert Jedin, *Velika povijest Crkve III/1*, KS, Zagreb, 1971, 339.

⁵ Види: Toma Akvinski, *Suma protiv pogana II*, KS, Zagreb, 1994, 1093–1099.

⁶ Уп. DH, 361–362; 365–366; овај сабор је донео о сакраменту последњег помазања четири канона.

⁷ *Sacrosanctum Concilium, Konstitucija o svetoj Liturgiji* (= SC), *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, KS, Zagreb, 2002, 73.

⁸ *Lumen gentium, Dogmatska konstitucija o Crkvi* (= LG), *Drugi vatikanski koncil. Dokumenti*, KS, Zagreb, 2002, 11.

говој вери у Христа. Став Другог ватиканског сабора да болесничко помазање опомиње верника да се слободно сједињује са Христовим патњама, мукама и смрћу, најприкладније одговара хришћанској духовности трпљења. Међу хришћанима не постоји никакво индивидуално или изоловано умирање и трпљење, али не постоји ни самостално спасење. Спасење је укључено у јединствено Тело Христово. У тој перспективи, болесничко помазање налази своје утемељење и у Павловим речима: „Јер ако живимо, Господу живимо; ако ли умиremo, Господу умиremo. Дакле, и када живимо и када умиremo, Господњи смо“ (Рим. 14, 8). Сакрамент извршен са молитвом и помазањем показује се на тај начин као посредујући чин повезаности са Христом. Све је у Цркви тајна, јер је повезана са Христом у вери, љубави и заједници.

Према учењу Православне Цркве, Света тајна јелеосвећења је начин исцељења. Од душевних болести човек се ослобађа Светом тајном покајања. Православна Црква има још једно средство исцељења за телесно болесне хришћане, које ослобађа од душевних, али и од телесних болова. Ово средство је Св. тајна јелеосвећења, свештање масла, у којој се, помазивањем тела болесникова уљем, призива на њега благодат Божија, која га ослобађа од болова телесних и духовних. Тајна јелеосвећења Цркве наглашава предокус Васкрсења тела и Царства Божијег, јер овај живот има предокус живота у будућој бесмртности. Она показује изузетну важност тела, одређеног да буде прослављено по благодати кроз учешће у обоженом Христовом Телу. Господ Исус Христос је дошао да исцели човека, да га ослободи од ропства греха и страдања. „Оно за шта се молимо јесте истинско исцељење, потпуна обнова човека којег је Бог посветио, и који отуда опет постаје целостан (у-цел-ује се) јер опет улази у заједницу са Богом. То је стварна победа и стварни преображај.“⁹ Христос нам сведочи да и страдање може да постане победа Божија. Јер, Христос је умро и смрт се преобразила, Христос је пострадао и страдање се преобразило, Христос живи и живот се преобразио, на тај начин нам се показује динамика божанског живота, где све постаје ново. Оно што је човеку дато у Светој тајни јелеосвећења, јесте та могућност преображаја и победе. Послeдовање Свете тајне јелеосвећења врши се пред крај Велике четрдесетнице, последње недеље Васкршњег поста. „Обавезно се произноси и проповед. Ово спајање беседе са Јелеосвећењем сматра се неопходним, јер без обзира на то што у овој Светој тајни постоји обилан библијски, молитвени и химнолошки матери-

⁹ Александар Шмеман, *Литургија и животи*, Цетиње, 1992, 251.

јал, недостатак мистагошке поуке оставио је многе људе у незнању у погледу циља и плодова како ове Свете тајне, тако и онога што се у њој врши.¹⁰ У вршењу Свете тајне јелеосвећења учествује седам свештеника, мада може да се врши и са мањим бројем.

3. Однос теорије и праксе у Светој тајни јелеосвећења

Јелеосвећење (гр. εὐχέλαιον, εὐχη, молитва + ἔλαιον, уље): јелеосвећење, благосиљање јелеја (уља): јесте тајна у којој болесник, помазивањем освећеним уљем и свештениковим призивањем благодати Светога Духа, прима исцељење тела и опроштај грехова. Света тајна јелеосвећења је божанско помазање којим се припремамо за Васкрсење. Она као и све друге Свете тајне у икономији спасења људског рода представља припрему за Царство Божије. Света тајна јелеосвећења, према Другом ватиканском концилу је:

„Последње помазање, које се још, и то боље, може звати болесничко помазање није сакрамент само за оне који су у крајњој животној погибели. Сигурно је прикладно вријеме за његово примање чим се вјерник због болести или старости налази на почетку смртне погибели.“¹¹

Ова Света тајна се у службеним документима редовно назива последњим помазањем. Болесничко помазање је последње, с обзиром на друга помазања која су извршена на хришћанину. Последње помазање се сматра за довршењем не само покајања, већ целокупног хришћанског живота, који би морао бити трајно покајање. На Другом ватиканском концилу (сабору) било је говора о промени назива овог сакрамента, а поред тога, говорило се и о времену када може да се врши. Речи Апостола Јакова: „Болује ли ко међу вама“ (Јак. 5, 14), у различита времена су различито тумачена.

„Тако се сада у пракси болесничко помазање све више дијели, каткад и заједнички, такођер и оронулим старцима. На тај начин његови примаоци могу бити дионици сакраменталних милости, које су спојене уз болесничко помазање, много ви-

¹⁰ Јоанис Фундулис, *Литургија I, Увод у свето божослужење*, Краљево, 2004, 251.

¹¹ SC 73.

ше него кад су га примили у задњим часовима, а често и већ посве несвјесно.“¹²

Овај сакрамент даје болесном благодат Духа Светога, која помаже човеку на његовом путу спасења. Да и овај сакрамент опрашта грехе, тврде Апостолове речи: „Нека дозове презвитере црквене, и нека се моле над њим, помазавши га уљем у име Господње. И молитва вјере ће спасити болесника, и подигнуће га Господ; и ако је гријехе учинио, опростиће му се“ (Јак. 5, 14–15). Из ових речи је јасно да се болесничко помазање придружује сакраменту покајања. Болесничко помазање и покајање су усмерени против греха: покајање – исповест против греха дејствује после крштења, а помазање против остатка греха. Ова два сакрамента налазе своје усмерење на лечење човекових слабости, са тим што покајање започиње лечење, а помазање га довршава. Тајне покајања и болесничког помазања су представљене као почетак и крај хришћанског живота, које ће наћи своје испуњење у Светој Евхаристији.

Други ватикански сабор у својој конституцији о Литургији истиче:

„Уз одијелене обреде болесничко помазање и побудбине нека се састави посебни обред према којему ће се болеснику подијелити помазање после исповиједи, а прије примања побудбине.“¹³

Овај члан допуњује сакрамент, па се уз дотадашњи начин вршења болесничког помазања уводи још један. Редовно би, наиме, свештеник исповедио болесника, и причестио онолико пута колико је болесник желео и на то био спреман. Помазање болесника би се обично вршило при крају живота, и то тако да се болесник, ако је било могуће, најпре исповеди и причести, а онда је, као последње дело, добијао болесничко помазање. Овај члан Другог ватиканског сабора је предугорио сам редослед Светих тајни, од којих је обред састављен, тако да обредом повезујемо сва три сакрамента. Одредио је да се треба држати правилног редоследа, по којем се после Исповести и Помазања даје болеснику Свето Причешће. Примљено Причешће морамо да сматрамо личним делом у заједници. Евхаристија – Причешће, које се врши у литургијској жртви, тј. у наговештавању смрти Христове, и

¹² Martin Kirigin, *Konstitucija o Svetoj Liturgiji, Sacrosanctum concilium*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985, 277–278.

¹³ SC 74.

Његовом преласку ка Оцу. У Евхаристији верник из прелаза из овог живота, сједињен са Христовим Телом, добија учешће Васкрсења. Нови Мисал има два обрасца – облика: мису за болеснике и мису за умируће, који садрже врло прикладна и утешна читања, мисне песме и молитве. Значајно је што се сада у сакраменту болесничког помазања призива благодат Духа Светога, што и захтева прави смисао помазања светим уљем. Значајно је посведочити да се читава Црква моли за оздрављење болеснога. „Сакрамент болесничког помазања припада мазањима у Цркви. А сва мазања означају диоништво у помазању Христову Духом Светим.“¹⁴

Други ватикански сабор наглашава и следеће:

„Број мазања нека се уприличи околностима, а молитве при обреду помазања болесника нека се прераде тако да одговарају рачним стањима болесника кад примају тај сакрамент.“¹⁵

У овом члану примећујемо да се две одредбе односе на болесничко помазање: прва се односи на број мазања, друга на пропратне молитве.

„Мазање пет осјетила одвајкада је чинило тешкоће душебрижницима. Већина их је испуштала мазање ногу. С ушима зна бити незгоде због болесникова положаја у кревету. Неки опет тешко подносе мазање ноздрва; мирис маслинова уља дражи их на гађење итд. Зато Конституција тражи нека се број мазања уприличи околностима... Мазањем чела и руке довољно би било означено цијело људско деловање (нутарње и вањско).“¹⁶

У својим објашњењима припремна комисија за сакрамент болесничког помазања предложила је да се обновљене молитве не односе само на здравствено стање, него и на доба старости, те да буду другачије за младе, а другачије за старе. Саборска комисија је предвидела да буду две или три молитве, како их не би било превише. У случају да се свештеник нађе код болесника без светог уља, може га благословити на лицу места. Чак је допуштено да уколико нема

¹⁴ Vladimir Zagorac, „Duh Sveti u liturgiji“, *Bogoslovska smotra*, Vol. 59, No. 1–2, 1989, 123–134 (доступно и на адреси www.hrcak.srce.hr/file/52843; приступљено 27. 8. 2012. г.), 131.

¹⁵ SC 75.

¹⁶ M. Kirigin, *Konstitucija o Svetoj Liturgiji, Sacrosanctum concilium*, 280.

маслиновог уља, може користити било које друго биљно уље. Свето помазање, каткад, може се у дуготрајној болести поновити. Теолози су различитог мишљења по питању у ком стању болести може се дати помазање, и колико пута за исту болест. На Истоку ову Свету тајну свршава више свештеника, док на Западу само један. Посебно су значајне Христове речи за ово последовање: „Наг бијах, и одјену-сте ме; болестан бијах посјетисте ме; у тамници бијах и дођосте ми“ (Мт. 25, 36). Ове речи треба да подстичу свештеника који болесника помазује уљем у име Исуса Христа. Зборник канонског права у Римокатоличкој цркви истиче:

„Болесничко помазање, којим Црква погибелно болесне вјернике препоручује трпећем и прослављеном Господину да их придигне и спаси, подјељује се тако да се помажу уљем и да се изговоре ријечи прописане у богослужбеним књигама. Уље које се употребљава за болесничко помазање могу, осим бискупа, благословити: они који се у праву изједначују с дијецезанским бискупом; сваки презбитер, ако захтијева потреба ипак у самом слављењу сакраментa. Болесничко помазање подјељује сваки свећеник и само свећеник. Сви свећеници којима је повјерено душобрижништво имају дужност и право подјељивати болесничко помазање вјерницима повјеренима њиховој пасторалној служби; због оправданог разлога може сваки други свећеник подијелити овај сакрамент с барем претпостављеним пристанком свећеника о којему се горе говори. Свакоме је свећенику допуштено носити са собом благословљено уље да би, ако буде потребно, могао подијелити сакрамент болесничког помазања.“¹⁷

Са тајном патње, муке и страдања, суочавамо се непосредно у свакој болести. У болести личној, или туђој, доживљавамо шта значи трпети и бити испуњен страхом пред неизвесном будућношћу и пред смрћу. Болест је искушење за нашу веру и, на неки начин, за нашу љубав. Сакрамент болесничког помазања може се вршити на више начина: редовно, заједнички у Миси или изван Мисе, појединачно или заједничко у близом смртном часу. У свим овим облицима болесничког помазања заједничко је: сусрет са болесником у Христово име и у име његове заједнице (то се догађа и онда

¹⁷ Кан. 998–999; 1003, у *Zakonik kanonskog prava*, proglašen влашћу папе Ivana Pavla II, Zagreb, 1996, 496–497.

када се сусрећу само свештеник и болесник); признавање греха и молитва за опроштење; слушање Божије речи из Светог Писма (инсистирање на љубави); полагање руку и помазање светим уљем на челу и рукама; свеопшта молитва верних којом се истиче повезаност болесника са свом Христовом заједницом, са свим људима; ако је могуће, добро је вршити сакрамент болесничког помазања за време Евхаристије, јер се тиме истиче тајна Христовог присуства, причешћивањем.

„За вријеме слављења сакрамент болесничког помазања свештеник маже болесника светим уљем на челу и рукама говорећи: Овим светим помазањем и својим преблагим милосрђем нека те Господин милошћу Духа Светога помогне. Болесник и заједница: Амин. Нека те слободна од гријеха спаси и милостиво придигне. Болесник и заједница: Амин.“¹⁸

Дакле, укратко,

1) сакрамент болесничког помазања јесте сакрамент сусрета васкрслог Христа и његове заједнице са болесником;

2) у овом сакраменту болесник прима благодат Духа Светога, благодат као незаслужени дар, дар љубави;

3) примљена благодат Духа Светога: помаже спасењу свега човека (човека као психофизичког бића), болесника испуњава уздањем у Бога, испуњава га снагом пред неизвесном будућношћу и смрћу, јача га да не подлегне искушењу, може да му да здрављење, ако то служи за његово добро и спасење, и даје опроштење грехова.

Код обреда болесничког помазања, најважнији су ови поступци; полагање руку у тишини и помазање благословеним уљем. Овај обред изискује да свештеник поздравља болесника и све присутне. Након поздрава може, где је то примерено, узети освећену воду и њоме покропити болесника и собу. Као пратеће речи препоручују се: „Нека ова вода буде сјећање на примљено крштење и на спомен Христа који нас је муком и ускрснућем својим откупио“.¹⁹ Овако коментарише

¹⁸ *Sakramenti*, www.petar.ffdi.hr/Izj/sakramenti.htm; приступљено 9. 4. 2012. г.

¹⁹ Види: *Rimski obrednik: Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne*, KS, Zagreb, 1984, 29.

Анзелм Грин (А. Grün) обред болесничког помазања као повезаност: „У овом малом обраду долази до изражаја да су крштење и болесничко помазање уско повезани.“²⁰ Затим, свештеник тумачи сми-сао сакраманта као уводну реч. У уводу свештеник подсећа на то да су људи у Христово време доносили своје болесне Њему како би Он положио на њих своје руке и тиме их исцељивао. Следи исповедање греха, покајнички чин, радосна вест – читање Светога Писма, обред препоручује различите текстове, пре свега казивања о оздрављењу, или блаженства, или онај одломак о олуји на мору, или онај Христов позив: „Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени и ја ћу вас одморити“ (Мт. 11, 29). Потребна је велика осетљивост да се пронађе прави текст, и тако да се изложи болеснику, како би се он осетио дирнутим и охрабреним. Затим следе молитва верника и полагање руку. Након полагања руку, свештеник говори над уљем захвалну молитву. Том молитвом слави Бога за његово даровано деловање у спасењу човека. Уље има симболику очишћења, оно је слика плодности и животне снаге, победе, мира и помирења. Након молитве, помазује се болесничково чело и руке. Чело је, према Јовану Златоустоме, најплеменитији човеков део, и оно упућује на Духа Светога, којим се човек отвара Богу. Док су руке слика човековог деловања – делања. Свештеник, затим, говори молитву за болесника, на располагању су му различите молитве у зависности од ситуације. Обред се завршава благословом.

„Болесничко помазање може се подијелити само појединцима. Али се слављење сакрамената болесничког помазања може догађати у заједници. Постоје два различита облика: болесничко помазање унутар службе Ријечи или унутар еухаристијског славља. Обред предвиђа заједничко болесничко помазање прије свега при већим богослужењима... Ако се болесничко помазање дијели у еухаристијскоме слављу, има смисла да сви текстови и пјесме буду усмјерени на тему болести и спасења, надвладавања болести и искуства Бога у болести. Тако су додирнути не само болесници, него и заједница. Болесни су изазов за здраве да се суоче с могућношћу своје болести... У сакраменту болесничкога помазања постаје видљиво да је сам Крист прави лијечник.“²¹

²⁰ Anselm Grün, *Sakrament bolesničko pomazanje*, KS, Zagreb, 2003, 7.

²¹ A. Grün, *Sakrament bolesničko pomazanje*, 11.

Света тајна јелеосвећења би схематски изгледала овако:

<p>Чин Јелеосвећења²² код православних</p>	<p>Болесничко помазање²³ код римокаатолика</p>
<p><i>Врше је седам свештеника у Цркви или у дому. У недостижку моћу и шри свештеника, а у случају нужде и један.</i> Благословен Бог наш свагда... Трисвето; Пресвета Тројице; Оче наш, Јер је твоје царство и сила и слава Оца и Сина и Светога Духа. Господе помилуј. Ходите поклонимо се... <i>И ња-лам 143: Господе услиши молитву моју...</i> <i>Мала јекшенија</i> <i>Песме од 1–9, свака садржи, Ирмос, њријев, славу и сага.</i> <i>Ексаношитар: Благо, у милости погледај оком својим...</i> <i>Стихире њлас 4. Слава и сага; Бојородичан: Тебе пречисту Цареву... Тройар, њлас 4. Ти који си једини брз на помоћ, Христе, брзо посети одозго патећег слугу твог, избави од болести и тешких мука; подигни га молитвама Богородице, једини Човекољупче, да би Те непрестано певао и славио.</i> <i>Јекшенија</i> <i>Онда њрви свештеник ѡвори молићву јелеја над кандилом. Господе, који милошћу и мило-</i></p>	<p>Уводни обреди Уводна реч свештеника и тумачење смисла Свете тајне. Приступајући ка болеснику, свештеник поздравља њега и све присутне, може то изразити на следећи начин: <i>Мир кући овој и свима који ѡребивају у њој. Или: Мир Госјодњи био вазда с вама (с ѡобом).</i> Затим, ако је могуће покропи болесника и његов дом освећеном водицом, изговарајући ове речи: <i>Нека ова вода буде сјећање на ѡримљено кршћење и сјомен Кршћа који нас је муком и ускрснућем својим оћкујо.</i> Говори присутнима: <i>Предраја браћо! Чишамо у Еванђељу како су болесници долазили Госјодину Исусу молећи за оздрављење и како је Исус мнојо за нас ѡрјо...</i></p> <p>Покајнички чин Ако нема Свете тајне исповести, нека се обави покајнички чин. Свештеник почиње овако: <i>Браћо, ѡризнајмо своје ѡријехе, да будемо достјојни судјеловаћи у овом свешћом слављу.</i></p>

²² Мали ѡребник, Призрен, 1994, 74–114.

²³ Rimski obrednik: *Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne*, KS, Zagreb, 1984, 28–34. Значајно је истаћи да у овом Реду, односно, у даљем излагању Реда, дат је и Ред помазања у Миси – Литургији.

<p>срђем својим исцељујеш патње душе и тела, Ти сам, Владару, освети јелеј овај...</p> <p><i>Док свешћеници ѿворе молићву, ѿвајају се шројари.</i></p> <p><i>Чишање из Саборне посланице Јаковљеве (Јак. 5, 10–16).</i></p> <p><i>Чишање Светиога Јеванђеља од Луке (Лк. 10, 25–37).</i></p> <p><i>Молићва коју свешћеник ѿвори: Беспочетни, Вечни, Свети светих, Ти си послао Јединородног Сина свог који исцељује сваку болест... Пошаљи Светога Духа свог и освети јелеј овај, и учини да служи твоме (име) који се помазује њиме буде на потпуно избављење...</i></p>	<p>После кратког ћутања, заједно се моле: <i>Исиовиједам се Боју свемоћућему, и вама, браћо, да сатријеших врло много мишуљу, ријецју, дјелом и пројустом:</i></p> <p>И ударајући се у прса говоре: <i>мој тријех, мој тријех, мој превелики тријех.</i></p> <p>Даље: <i>Зашто молим блажену Марију вазда Дјевицу... и свештеник закључује: Смиловао нам се свемоћући Бој ошћустиио нам тријехе наше и привео нас у животиј вјечни. Амин.</i></p> <p style="text-align: center;">Читање Светог Писма</p> <p>Читање Јеванђеља по Матеју (Мт. 8, 5–10.13).</p> <p>Лектенија.</p>
<p><i>Зашћим, следи крстћолико ѿмазање и шћо: ѿ челу, ноздрвама, образима, уснама, прсима, рукама са обе сћране, ѿворећи ову молићву: Оче свети, лекару душа и тела, који си послао Јединородног Сина свог... Чишање из Посланице Римљанима Св. апостћола Павла (Рим. 15, 1–7).</i></p> <p><i>Чишање Светиога Јеванђеља од Луке (Лк. 19, 1–10).</i></p> <p><i>Свешћеник чиша молићву: Боже велики и вишћни, коме се сва твар клања...</i></p>	<p>Свештеник полаже руке на болесникову главу, ништа не говорећи.</p> <p style="text-align: center;">Благослов уља</p> <p>Свештеник чита: <i>Помолимо се. Боже, Оче сваке ушћјехе! По своме си Сину хћиио видатћи ране болесних. Милостћиво чуј вајај наше вјере: Молимо шће, ѿшаљи Духа, свога светћога Бранишћеља...</i></p>
<p><i>Дрући свешћеник врши ѿмазање (шћо ранијем прказаном реду).</i></p> <p><i>Чишање из Посланице Коринћанима Св. ап. Павла (1. Кор. 12, 27–13, 8).</i></p>	<p style="text-align: center;">Свето помазање²⁴</p> <p>Свештеник узме свето уље и помаже болесника на челу и на рукама, говорећи: <i>Овим свещи</i></p>

²⁴ V. Zagoras, „Duh Sveti u liturgiji“, 131, каже следеће: „И саме ријечи форме што прате мазање болесника изричу вјеру Цркве да спас долази од дјеловања Духа Светога.“

<p>Чишање Јеванђеља од Маџеја (Мџ. 10, 1. 5–8). Молишва коју изговара ѓрећи свешћеник: Владико Сведржитељу, свети Царе...</p> <p>Треће помагање Чишање из Посланице Коринћанима Свећої аїосћола Павла (2. Кор. 6, 16 – 7, 1). Јеванђеље од Маџеја (Мџ. 8, 14–23). Молишва четвртої свешћеника: Благи и човекољубиви, милосрдни и многомилостиви Господе...</p>	<p>помагањем и својим преблаим милосрђем нека те Господин милошћу Духа Свећоїа помоїне. Амин. Нека те слободна од грїјеха сїаси и милостиво прїдиїне. Амин. Свешћеник говори ову молитву: Помолимо се. Излијечи, молимо, Ошкуйишељу наш, милошћу Духа Свећоїа слабосћи овоїа болесника...</p> <p>Закључак обреда Свешћеник уводи у молитву Господњу, овим речима: <i>А сада се сви заједно помолимо Боју...</i>; сви заједно: <i>Оче наш...</i>²⁵</p>
<p>Четврто помагање Чишање из Посланице Коринћанима Свећої аїосћола Павла (2. Кор. 1, 8–11). Јеванђеље од Маџеја (Мџ. 25, 1–13). Свешћеник чиша молишву: Господе Боже наш, Ти караш и опет исцељујеш...</p> <p>Пето помагање Чишање из Посланице Галаћима Св. аїосћола Павла (Гал. 5, 22 – 6, 2). Јеванђеље од Маџеја (Мџ. 15, 21–28). Молишва свешћеника: Благодаримо ти, Господе Боже наш...</p> <p>Шесто помагање</p>	<p>Обред се закључује благословом свешћеника.</p>

²⁴ Ако се болесник причешћује, то се обавља после молитве „Оче наш“, види бр. 55–58.

Чишање из Посланице Солуњанима Светиој апостола Павла (1. Сол. 5, 14–23).

Јеванђеље од Маџеја (Мџ. 9, 9–13).

*Свешћеник чиша ову молићву:
Владико Господе Боже наш...*

Седмо помазање

Насџојашељ узима Светио Јеванђеље и сџавља га на главу болесника, и чиша ову молићву: Царе свети, жалостиви и многомилостиви Господе Исусе Христе...

Слава: Свети Бесребреници...

И сада: Погледај на молбе слугу твојих...

Ошћусџ

У Светој тајни болесничког помазања Римски обредник истиче уље као материју помазања, као и христолошки и пневматолошки момент. За ово налазимо поткрепљење у следећим речима:

„Сакрамент болесничког помазања дијели се онима који су тешко болесни тако да се мажу на челу и рукама прописно благословљеним маслиновим уљем или, ако је згодно, којим другим биљним уљем, при чему се само једанпут изговарају ријечи: Овим светим помазањем и својим преблагим милосрђем нека ти помогне Господин и милост Духа Светога, да те слободна од грјеха спаси и милостиво придигне.“²⁵

Занимљиво мишљење о овој Светој тајни износи Џон Мајендорф, који каже следеће:

„Служба је састављена из читања одељака из Светог Писма, молитава за оздрављење, текстова који дефинитивно искључују могућност да се обреду даје магично тумачење. Излече-

²⁵ Rimski obrednik: *Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne*, KS, Zagreb, 1984, 9.

ње се тражи само у границама покајања и духовног спасења, а не као да је оно само себи циљ. Без обзира на исход болести, помазање симболише божанско опраштање и ослобођење из порочног круга греха, страдања и смрти, у коме је заробљен огреховљени људски род.²⁶

Познати и еминентни православни богослов Николај Афанасјев када говори о Светим тајнама примећује следеће:

„Говорећи о различитим Светим Тајнама, намерно нисам указивао на две од њих – Јелеосвећење и Евхаристију. За прву не желим ништа категорички да тврдим, пошто њена догматска природа још увек није у потпуности одређена. Једно је несумњиво – она се издваја између осталих Светих Тајни. Митрополит Макарије, приликом дефинисања њене природе, прилично се удаљио од своје уобичајене формулације за све Свете Тајне. Док за остале Свете Тајне он каже да се у њима преносе Дарови Духа Светога, за Јелеосвећење наглашава да се у њему измољава благодат Божија. У једном случају се говори о преношењу Дарова, а у другом само о измољавању тих Дарова. Ово одступање у дефинисању Свете тајне Јелеосвећења потпуно је разумљиво. У раној Цркви је постојала посебна служба исцељивања на основу посебних Дарова Духа. Али ту службу је призивао Сам Бог, као што је призивао Пророке кроз преношење Дарова Светога Духа... Црква се молила и моли се за исцељење болесника, верујући да ‘молитва вере спашће болесника, и подигнуће га Господ; и ако је грехе учинио, опростиће му се’ (Јак. 5, 15). Молитва вере није знање Цркве. О. Сергије Булгаков, покушавајући да ублажи ту разлику у одређењу природе Свете Тајне Јелеосвећења од осталих Светих Тајни, указивао је да Јелеосвећење има две стране: једну, која је усмерена ка исцељењу болесника, и другу, која је усмерена ка ослобођењу болесника од болести кроз смрт. Из тог разлога је он говорио да се помазање уљем болесника врши или за његово исцељење, или за јачање неопходних сила за хришћанску смрт. Оваквим дефинисањем Свете тајне Јелеосвећења о. Сергије Булгаков се у дубокој мери приближава римокатоличком учењу о тој Светој Тајни. Да ли је таква врста учења исправ-

²⁶ Цон Мајендорф, *Византијско бојословље: историјски шокови и догматске теме*, Крагујевац, 2008, 267.

на или није, то је питање коначног догматског формулисања природе Свете Тајне Јелеосвећења...²⁷

4. Закључак

У Светој тајни јелеосвећења разрађени су различити аспекти у богословском искуству Цркве, кроз Миропомазање, Покајање, Евхаристију, као однос смрти и Васкрсења. Помазивање миром запечаћује и потврђује лични начин постојања, човек постаје нова твар у Духу Светоме. Човек Миропомазањем улази у заједницу Тројичног Бога. Миропомазање се вршило светим миром на начин на који су се помазивали цареви и свештеници у Старом Завету. Помазани је имао за последицу промену, не у природи, већ у односу помазане личности са читавим телом народа. Црква у личној посебности сваког помазаног хришћанина види нову могућност за остварење истинског живота заједнице љубави и у исто време икону Христа. Човеково тело Миропомазањем показује одраз дара Духа Светога, благодат, самонадилажење природе, позив и одговор љубави.

Христово страдање је победа над људским грехом, то је заправо победа човековог спасења, преображај смрти у живот и Васкрсење. На исти начин сваки грех бива Покајањем преображен у појаву усвојења човека од стране Бога. У Светој тајни покајања однос човека са Богом је исти као што је однос распетог Христа са Оцем. Покајањем човек остварује исти однос са Богом као Христос са Оцем, слободно у љубави, као Син Божији. Покајање нас повезује на неки начин са Васкрсењем, Васкрсењем у Христу.

Бог је постао човек да би човечанска природа задобила преображење. Како би се преобразио човеков ум, чула и разум Бог је морао да постане човек. Ове способности и чула су само спољашња креација човека, док његова природа је сасвим другачија од његове спољашности. Индивидуални напори човека и врлине могу само да побољшају његово спољашње понашање, а не могу да измене и његову природу. Заправо, не могу да преобразе његову природу, да отклоне егзистенцијалну самодовољност природе која је утврђена индивидуалношћу, да преобразе његово смртно и пропадљиво тело у тело непропадљивости. Овакав преображај може се догодити ако је човек ступио у заједницу са Христом, Телом Христовим, егзистенцијалну стварност која ствара живот као личносно заједницу, а не живот као индивидуалистичко преображење.

²⁷ Николај Афанасјев, *Сџудије и чланци*, Епархија Жичка, Краљево, 2008, 24–25.

Потпуно сједињење у Телу Христовом јесте једење Његовог Тела и пијење Његове Крви, сједињење у Цркви. „А Исус им рече: Заиста, заиста вам кажем: ако не једете тијело Сина Човјечијега и не пијете крви његове, немате живота у себи. Који једе моје тијело и пије моју крв има живот вјечни; и ја ћу га васкрснути у последњи дан. Јер тијело моје истинско је јело, а крв је моја истинско пиће. Који једе моје тијело и пије моју крв у мени пребива и ја у њему. Као што мене посла живи Отац, и као што ја живим због Оца, и онај који једе мене и он ће живјети због мене“ (Јн. 6, 53–57). Једење и пијење Христовог Тела и Крви промењује индивидуе у чланове сједињеног у Телу Христовом, индивидуално преживљавање у заједницу живота. Ово јединство живота унутар личне заједнице је Црква.

* * *

Библиографија

а) Извори

Brajić, R., Kopic, I., Rošćić, N., Strle, A., Dimitrijević, D. (1981), *Dogmatska konstitucija o Crkvi, Lumen gentium II*, Zagreb.

Велики шребник (1993), Призрен.

II Vatikanski koncil. Dokumenti (2002), KS, Zagreb.

Јевтић, Атанасије (2005), *Дела айосћолских ученика*, Врњци – Требиње.

Kirigin, Martin (1985), *Konstitucija o svetoj Liturgiji – Sacrosanctum Concilium*, Zagreb.

Мали шребник (1994), Призрен.

Rimski misal (1980), Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Rimski obrednik: Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesne (1984), KS, Zagreb.

б) Литература

Adolf, Adam (1993), *Uvod u Katoličku Liturgiju*, Zadar.

Афанасјев, Николај (2008), *Сшудје и чланци*, Епархија Жичка, Краљево.

- Badurina, Anđelko (ur.) (1979), *Leksikon ikonografije, simbolike i liturgike zapadnog kršćanstva*, Zagreb.
- Grün, Anselm (2003), *Bolesničko pomazanje*, KS, Zagreb.
- Grün, Anselm (2003), *Euharistija*, KS, Zagreb.
- Grün, Anselm (2003), *Sakrament krštenja*, KS, Zagreb.
- Denzinger, H., Hünermann, P. (2002), *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, Đakovo.
- Zagorac, Vladimir (1988), *Sakramenti: Liturgijski nauk o otajstvima*, Zagreb.
- Zagorac, Vladimir (1989), „Дух Свети у литургији“, *Bogoslovska smotra*, Vol. 59, No. 1–2, 123–134.
- Zagorac, Vladimir (1998), *Kristova otajstva: sakramenti i blagoslovinе, povijest i teologija slavljenja*, KS, Zagreb.
- Zakonik kanonskog prava* (1996), proglašen влашћу папе Ивана Павла II, Zagreb.
- Јанарас, Христо (2007), *Слобога морала*, Каленић, Крагујевац.
- Jedin, Hubert (1971), *Velika povijest Crkve III/1*, KS, Zagreb.
- Jedin, Hubert (1993), *Velika povijest Crkve III/2*, KS, Zagreb.
- Мајендорф, Џон (2008), *Византијско бојословље, историјски шокови и догматске теме*, Крагујевац.
- Мирковић, Лазар (1983), *Православна Литургија, групи, посебни гео, Свете тајне и молитвословља*, Београд.
- Sakramenti*, www.petar.ffdi.hr/Izj/sakramenti.htm, преузето: 9. 4. 2012. године.
- Свети Никола Кавасила (2009), *О живоју у Христју*, Беседа, Нови Сад.
- Фундулис, Јоанис (2004), *Литургија I, Увод у свето бојослужење*, Краљево.
- Фундулис, Јоанис (2005), *Литургијске негоумице*, Краљево.
- Courth, Franz, *Sakramenti – Priručnik za teološki studij i praksu*, Đakovo.
- Шмеман, Александар (1992), *Литургија и живој*, Цетиње.
- Шмеман, Александар (2002), *Евхаристија*, Манастир Хиландар.
- Шмеман, Александар (2004), *За живој света*, Манастир Хиландар.
- Шмеман, Александар (2008), *Водом и Духом*, Манастир Хиландар.
- Шмеман, Александар (2011), *Евхаристијско бојословље*, Отачник, Београд.

Примљено: 5. 5. 2015.
Одобрено: 10. 7. 2015.

THEOLOGY OF THE SACRAMENT OF HOLY UNCTION IN THE ROMAN CATHOLIC CHURCH

Nenad D. Mijalković

*Serbian Orthodox Seminary of St. Cyril and Methodius,
Niš*

***Summary:** In this paper is presented an overview of liturgical–theological understanding of the Sacrament in history. Explanation of sacraments will be accompanied by appropriate evidence from Holy Scripture, as well as works of certain early Christian Fathers of the Church. Then, relevant theological, sacramental aspects of the Middle ages, the age of Scholasticism, the Council of Trent, and finally, the Second Vatican Council will be consulted, where there will be left a theological reflection of individual prominent Roman Catholic and Orthodox theologians of the Sacrament of Holy Unction. In this work we will put emphasis on the observation of liturgical–theological view on Sacraments in accordance with its ecclesiological, Christological, eschatological, pneumatological meaning and experience of the life of the Church.*

***Key words:** Sacrament, Unction, Roman Catholic Church, anointing of the sick, oil, patient, penance, Eucharist.*